

інтерактивними технологіями хоч і є складним завданням, але відповідає вимогам сучасного часу, сприяючи гармонійному розвитку учнів і підвищенню якості освіти.

Етапи інтерактивного уроку, такі як мотивація, цілепокладання, групова діяльність, презентація, рефлексія та оцінювання, є ключовими для досягнення результатів. Створення «нового продукту» у вигляді висновків або творчих завдань допомагає учням інтегрувати отримані знання в реальне життя, а рефлексія дозволяє оцінити, як вони можуть застосувати ці знання в майбутньому. Інтерактивні форми роботи, як-от статичні пари, малі групи та ігрова співпраця, є ефективними інструментами для вирішення навчальних проблем. Вони сприяють обміну знаннями й ідеями, формують комунікативні вміння та забезпечують активну участь кожного учасника. Таким чином, інтерактивна діяльність стає важливим елементом сучасного навчального процесу, спрямованим на досягнення спільних освітніх цілей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Lazarenko N., Vizniuk I. Monitorynh zabezpechennia yakosti profesiinoi osvity pedahohiv v konteksti yevrointehratsii. *Comparative Professional Pedagogy*, 2023. №13(1). P. 11-19.
2. Vizniuk I. M., Dolylna A. S., Dolyynnyi S. S., Palamarchuk O. M. Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv. *Orhanizatsiina psykholohiia. ekonomichna psykholohiia*, 2023. №1(28). P. 76-84.
3. Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі : навчально методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряду підготовки «Початкова освіта». Мелітополь. Вид-во МДПУ. 2015. 160 с.
4. Сапожников С. В. Психологічна підготовка майбутнього учителя до спілкування з учнями: основні завдання. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2019. №1 (17). С. 114-122.

REFERENCES

1. Lazarenko, N., Vizniuk, I. (2023). Monitorynh zabezpechennia yakosti profesiinoi osvity pedahohiv v konteksti yevrointehratsii [Monitoring the safety of teachers in the context of European integration]. *Comparative Professional Pedagogy*. 13(1). 11–19. [in English]

2. Vizniuk, I. M., Dolylna, A. S., Dolyynnyi, S. S., Palamarchuk, O. M. (2023). Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv [Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti v osvitno-profesiinii sferi diialnosti aspirantiv]. *Orhanizatsiina psykholohiia. ekonomichna psykholohiia*. 1(28). 76-84. [in English]

3. Dubiaha, S.M. (2015). Pedahohichni tekhnolohii v pochatkovii shkoli [Pedagogical technologies in primary school]: navchalno metodychnyi posibnyk dlia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv napriamu pidhotovky «Pochatkova osvita». Melitopol. Vyd-vo MDPU. 160. [in Ukrainian]

4. Sapozhnykov, S. V. (2019). Psykholohichna pidhotovka maibutnoho uchytelia do spilkuvannia z uchniamy: osnovni zavdannia [Psychological preparation of a future teacher for communication with students: main tasks]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia»*. Pedahohichni nauky. 1(17). 114-122. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛАЗАРЕНКО Наталія Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів.

ВІЗНЮК Інеса Миколаївна – доктор психологічних наук, професор, професор, професор кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні зміни в професійно-педагогічній підготовці фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LAZARENKO Nataliia Ivanivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future teachers.

VIZNIUK Inessa Mykolaivna – Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor at the Department of Psychology and Social Work of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University/

Scientific interests: modern changes in the professional and pedagogical training of specialists.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2025 р.

УДК 378.048.2:373.5:81'243 (045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-382-388

КРИЩУК Валентина Леонідівна –

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови та літератури
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5913-7584>
e-mail: kryshchuk86@gmail.com

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано ключові вимоги до підготовки майбутніх вчителів української мови та літератури щодо реалізації ними основних завдань літературної освіти. У ході дослідження доведено актуальність планової та ґрунтовної підготовки майбутніх вчителів-словесників з огляду на зміни, що відбуваються в системі освіти загалом. Виокремлено мету та основні завдання реалізації мовно-літературної галузі відповідно до змісту Концепції Нової української школи. Здійснено аналіз праць науковців та

педагогів-практиків щодо проблем професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури. Зосереджено увагу на підходах науковців щодо принципів реалізації літературної освіти, вимог до побудови змісту робочих програм з української літератури, способів формування комунікативної компетентності, зокрема й читацької (літературної) компетентності, ролі вчителя у формуванні літературної компетентності, вимог до змісту методики підготовки сучасного вчителя. Доведено, що формування літературної компетентності в учнів залежить від вміння вчителя спрямовувати уроки літератури на дослідження та інтерпретацію художніх текстів, на вироблення вміння в учнів добирати тексти з погляду їх впливу на пізнання, формування культурної самосвідомості. Окреслену мету статті, яка передбачає аналіз змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів української мови і літератури в ЗВО в контексті готовності їх до реалізації завдань літературної освіти. На основі аналізу Державного стандарту базової середньої освіти виокремлено ключові компетентності та результати навчання майбутніх фахівців. Увагу зосереджено на аналізі освітньо-професійної програми 014 Середня освіта (Українська мова і література) за I (бакалаврським) рівнем вищої освіти, зокрема простежено структуру програми, мету, її відповідність сучасним запитам літературної освіти. Більш детально проаналізовано зміст курсу «Методика навчання української літератури» (інтегрований освітній компонент «Методика навчання української мови та літератури»). Доведено, що завдання, зміст курсу, зазначені теми та підтеми зосереджені на забезпеченні готовності майбутнього вчителя української мови та літератури до реалізації літературної освіти в умовах організації освітнього процесу сьогодні, а програма курсу як елемент підготовки майбутнього вчителя-словесника відповідає вимогам Концепції Нової української школи. Зазначено, що готовність майбутніх учителів української мови та літератури до реалізації основних завдань літературної освіти також залежить від їхнього вміння здійснювати самоаналіз своєї професійної діяльності, займатись самоосвітою та самовдосконаленням шляхом участі в різного рівня конференціях, семінарах, круглих столах, культурних заходах.

Ключові слова: майбутні учителі української мови та літератури, літературна освіта, професійна підготовка, освітньо-професійна програма, навчальна програма, компетентності та результати навчання.

KRYSHCHUK Valentyna Leonidivna –

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Ukrainian Language and Literature of
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5913-7584>
e-mail: kryshchuk86@gmail.com

KEY REQUIREMENTS ANALYSIS FOR THE PRE-SERVICE TEACHER TRAINING IN THE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE: THE LITERARY EDUCATION CONTEXT

The article analyzes the key requirements for pre-service teacher training in the Ukrainian language and literature concerning the ways of implementing the main objectives for literary education. The study proves the relevance of systematic and in-depth preparation of pre-service language and literature teachers, considering the changes occurring in the education system as a whole. The article highlights the goal and main tasks of implementing the language and literature domain in accordance with the content of the New Ukrainian School Concept.

The research findings presented by scholars and practicing educators on the issues of professional training of pre-service teachers of the Ukrainian language and literature are analyzed. The article focuses on researchers' approaches regarding the principles used to implement literary education, the requirements for structuring syllabi in Ukrainian literature, methods for developing communicative competence including reading (literary) competence, the teacher's role in shaping literary competence, and the content requirements for training modern teachers.

It has been proven that the development of literary competence in students depends on the teacher's ability to direct literature lessons toward the study and interpretation of literary texts, as well as on their ability to help students select texts based on their cognitive impact and contribution to the formation of cultural self-awareness. The article's objective is to analyze the content of educational and professional programs for training pre-service teachers of the Ukrainian language and literature in higher education institutions in the context of their efficacy to implement the tasks of literary education.

Based on an analysis of the State Standard for Basic Secondary Education, key competencies and learning outcomes for pre-service teachers are identified. The focus is placed on the analysis of the educational and professional program 014 Secondary Education (Ukrainian Language and Literature) at the first (bachelor's) level of higher education, particularly examining the program structure, its objectives, and its alignment with contemporary demands in literary education.

A more detailed analysis is conducted on the course «Methods of Teaching Ukrainian Literature» (integrated educational component «Methods of Teaching Ukrainian Language and Literature»). It is demonstrated that the goals, content, topics, and subtopics outlined in the course focus on ensuring the pre-service Ukrainian language and literature teachers' efficacy to implement literary education in the context of today's teaching and learning. Moreover, the course program, as an element of teacher training, meets the requirements of the New Ukrainian School Concept.

It is noted that the pre-service teachers' Ukrainian language and literature efficacy to implement the main tasks of literary education also depends on their ability to conduct self-analysis of their professional activities, engage in self-education and self-improvement through participation in conferences, seminars, round tables, and cultural events at various levels.

Keywords: pre-service Ukrainian language and literature teachers, literary education, professional training, educational and professional program, curriculum, competencies, learning outcomes.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У контексті впровадження Концепції Нової української школи [5] мовно-літературна галузь має важливе значення для формування всебічно та гармонійно розвиненого випускника закладу загальної середньої освіти. У цьому руслі варто наголосити на важливості планомірної та цілеспрямованої системної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури в закладах вищої освіти, які зможуть на практиці вирішити всі завдання, які ставляться перед ними з огляду на

реалізацію системи літературної освіти зростального покоління. Тому питання професійної підготовки майбутніх педагогів до реалізації завдань літературної освіти учнів на сьогодні має надзвичайно важливе значення. З огляду на це, до вчителів-предметників нині формуються нові вимоги, від яких залежить формування компетентностей випускників закладів загальної середньої освіти.

Окрім того, відмітимо, що наразі літературна освіта має важливе значення в контексті формування духовності, інтелекту, культури учнів,

забезпечення розвитку їхнього критичного мислення, уміння аналізувати, узагальнювати, формування в них різного роду цінностей, гуманістичних зокрема, а також формування естетичних смаків. Водночас зауважимо, що реалізація завдань літературної освіти значною мірою залежить від врахування в освітньому процесі положень низки нормативно-правових документів, як-от: Державний стандарт базової середньої освіти, проєкт Стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), освітньо-професійні програми підготовки фахівців у ЗВО тощо, в яких відображено спрямування підготовки в руслі відповідності меті, змісту, формам і методам реалізації вищезазначених завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури, основних аспектів літературної освіти учнів знайшло відображення у працях низки науковців. Так, відповідно до наукової позиції Г. Клочака «учитель з відповідною професійною підготовкою, здатний допомогти учням відкрити смислові та естетичні сутності літературного твору, сприйняти його пізнавальний та виховний потенціал» [4], а в контексті визначення шляхів реформування складників літературної освіти науковцем акцентовано увагу на п'яти принципах: «збереження кращих традицій вітчизняної літературної освіти; глибоке усвідомлення головних недоліків сучасної літературної освіти з метою їх уникнення; залучення кращого зарубіжного досвіду літературної освіти; усвідомлення та дотримання принципу «ощадності в освіті»; інтеграція шкільної літературної освіти в медіасвітний дискурс» [3, с. 112–119]. Окрім того, Г. Клочак звертає велику увагу на побудову змісту робочих програм української літературної освіти, які мають відповідати історико-літературному принципу, містити лише високохудожні твори, яким притаманна національна ознаковість і відповідність віковим особливостям сучасних учнів [3, с. 120–126].

Розглядаючи компетенції, компетентності, знання, уміння і навички, які формуються в учнів у процесі опанування літературною освітою, А. Фасоля наголошує на важливості формування читацької міжпредметної компетентності і читацької предметної (літературної) компетентності, що становлять загалом комунікативну компетентність. Дослідник зазначає про те, що читацька компетентність має формуватися не лише силами вчителів-словесників, а й усіх педагогів. Утвердження такого підходу є важливим чинником удосконалення нормативно-правових документів у сфері освіти [11, с. 28].

Науковиця Т. Дятленко доводить роль вчителя літератури у формуванні в учнів літературної компетентності, що є складником літературної освіти загалом. Дослідниця зазначає, що в умовах імплементації Нової української школи на вчителя літератури покладається важливе завдання: створення освітнього середовища, у якому учні-читачі здобудуть уміння досліджувати й

інтерпретувати художній текст. Відтак вчитель, реалізуючи мету літературної освіти, повинен вміти вибудовувати та організовувати урок літератури таким чином, щоб робота над текстом твору відбувалась поетапно від шкільного аналізу до глибокого осмислення твору, що дозволить здійснити інтерпретацію в різних видах діяльності (інтонування, створення асоціативних кушів, буктрейлерів, інтелектуальних карт, інсценування, підготовка виступів тощо) [2, с. 119–123].

Аналізуючи процес формування читацької компетентності в контексті шкільної літературної освіти Т. Яценко акцентує увагу на важливості побудови підручників з української літератури, які б своїм змістом зацікавлювали здобувачів освіти художнім твором. Відтак, актуальним є питання готовності майбутніх вчителів до формування в учнів читацької (предметної) компетентності, що передбачає насамперед вміння формувати в учнів читацькі інтереси, уміння самостійно добирати літературу, аналізувати її з погляду пізнання світу тощо [12].

Науковиця Л. Мацевко-Бекерська приділяла особливу увагу проблемі підготовки вчителя літератури, зокрема світової, зазначаючи, що роль вчителя в освітньому процесі є винятковою, оскільки сам він представляє культуру певної «соціальної групи». У своїй праці дослідниця зазначає, що сучасний вчитель повинен не лише формувати в учнів навчальні компетентності, а й уміти їх гармонізувати із сучасними реаліями навчального процесу та рівнем зацікавленості дітей. Окрім того, проведене соціологічне дослідження Л. Мацевко-Бекерської доводить, що більшість вчителів-практиків літератури не знають зміст Концепції літературної освіти і Навчальної програми з літератури, а, відповідно, не розуміють які завдання покладено на них. Відтак, постає потреба в модернізації методики викладання літератури (української та світової), яка повинна орієнтуватись на реформи освітні, нормативно-правову базу, підходи до розуміння літератури як навчальної дисципліни. Підготовка сучасного вчителя літератури, як зазначає дослідниця, повинна орієнтуватись на розумінні вчителем своєї відповідальності за формування та розвиток особистості здобувачів освіти, їх відповідність сучасним змінам у суспільстві [7, с. 295–298].

Водночас, незважаючи на низку праць дослідників, які присвячені питанням реалізації завдань літературної освіти учнів закладів загальної середньої освіти, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на професійній підготовці майбутніх учителів української мови та літератури до практичної реалізації вищезазначеного питання.

Мета статті – здійснити аналіз професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до реалізації завдань літературної освіти під час опанування освітньо-професійними програмами фахової підготовки в ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Державному стандарті базової середньої освіти визначено кілька освітніх галузей (мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'я-

збережувальна, громадянська та історична, мистецька, фізична культура) [1]. Мету мовно-літературної освітньої галузі розкрито для усіх рівнів загальної середньої освіти, яка передбачає: «розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень» [1]. Під час професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури варто звертати увагу на формування в них готовності до забезпечення набуття здобувачами освіти ключових компетентностей мовно-літературної галузі, а також результатів навчання [1]. Відтак, у змісті підготовки майбутніх учителів української мови та літератури велике значення відводиться літературній освіті здобувачів. Відповідно до Освітньо-професійної програми, яка укладається зокрема і з огляду на вимоги Державного стандарту базової середньої освіти, здобувачі вищої освіти повинні володіти такими компетентностями: «здатність спілкуватися державною мовою з професійних питань усно та письмово; здатність виявляти повагу та цінувати українську національну та світову культуру, різноманітність та мультикультурність у суспільстві, здатність до вираження національної та культурної ідентичності, творчого самовираження; здатність інтерпретувати та зіставляти мовні і літературні явища» [8], і відповідно набуті результатів навчання, які передбачають знання про історію літератури (українську, зарубіжну); уміння аналізу та інтерпретації творів літератури (вітчизняних та зарубіжних), а також усної народної творчості, уміння визначити їх специфічні особливості; уміння планувати та організовувати діяльність учнів на уроках української і зарубіжної літератури, у процесі позакласної та позаурочної діяльності; організовувати самостійну та творчу діяльність здобувачів освіти, володіти сучасною методикою викладання української та зарубіжної літератури; вміння використовувати сучасні засоби навчання при викладанні предметів літератури; володіти на належному рівні іноземною мовою для розв'язання завдань у всіх сферах життя [8].

Водночас, швидкий розвиток комп'ютерних технологій, перехід на 12-річне навчання, реформування старшої школи (створення ліцеїв, зокрема профільних), а також потреба в збереженні національних традицій українського народу зумовили перегляд змісту літературної освіти. З огляду на сутність та завдання літературної освіти, майбутні учителі української мови та літератури повинні реалізовувати її мету, яка розглядається як процес навчання та виховання усвідомленого читача, якому притаманне критичне мислення, в процесі якої в учнів формуються гуманістичний світогляд, загальнокультурні цінності, естетичні

смаки. Відповідно в процесі вивчення навчальних предметів (українська література, зарубіжна література, інтегрованих та факультативних курсів) в учнів формується всебічно та гармонійно розвинена особистість, яка є духовно-багатою, творчою, із наявним широким світоглядом та ціннісними і моральними орієнтаціями.

Майбутні учителі української мови та літератури повинні бути готовими забезпечити розв'язання таких завдань літературної освіти: збагачувати загальнокультурний рівень учнів, підвищувати інтерес до читання художніх текстів та вміння їх інтерпретувати; аналізувати художні явища; розвивати в учнів навички зв'язного мовлення, уміння аргументовано та переконливо доводити свою думку; розвивати навички самовдосконалення, духовного розвитку та ін.

Оскільки зміст освіти в Новій українській школі базується на основі врахування компетентнісного підходу, а, зі свого боку, компетенції є інтегрованим результатом освітньої діяльності здобувачів, відповідно їхнє формування має відбуватися шляхом опанування змісту освіти на основі інтеграції. До прикладу, у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії здійснюється підготовка майбутніх учителів української мови та літератури за освітньо-професійною програмою 014 Середня освіта (Українська мова і література), метою якої є «підготовка вчителя української мови та літератури, зарубіжної літератури, здатного на основі сформованих компетентностей, концептуальних наукових та практичних знань, поглиблених когнітивних та практичних умінь і навичок, майстерності та інноваційності розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми навчання, виховання та розвитку (зокрема й такі, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов) в галузі базової середньої освіти з урахуванням регіональних особливостей, який володіє теорією та методами навчання й виховання, сучасною методикою навчання української мови та літератури, зарубіжної літератури та належними якостями особистості педагога» [8]. Відповідно структура ОПП містить і обов'язкові ОК (загальної підготовки, професійної підготовки, практика), і вибіркові ОК (вільного вибору здобувачів освіти).

Освітня програма передбачає підготовку вчителя української мови та літератури нової формації. Достатня кількість годин практики забезпечує підготовку конкурентоспроможного фахівця на ринку праці. В освітній програмі визначено нормативний зміст навчання, вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої та професійної підготовки здобувачів, виокремлено інтегральні, загальні та фахові компетентності за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література). Визначені в програмі підготовки компетентності, якими має володіти майбутній вчитель відповідають Професійному стандарту вчителя [10], зокрема – мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язбережувальна, прогностична,

організаційна, оцінювально-аналітична, навчання впродовж життя [10].

Відповідно, з урахуванням зазначених змін, підготовка вчителів української мови та літератури здійснюється на основі оновлених підходів та осучаснення змісту професійної, методичної підготовки майбутніх фахівців та гарантує готовність до навчання учнів в умовах впровадження реформи Нової української школи.

Зупинимось більш детально на навчальній програмі підготовки майбутніх учителів української мови та літератури з інтегрованої навчальної дисципліни «Методика навчання української літератури» (інтегрований освітній компонент «Методика навчання української мови та літератури»).

Метою вивчення вищезазначеного курсу визначено професійну підготовку майбутніх учителів української мови та літератури, зокрема щодо опанування ними знаннями, уміннями та навичками в контексті методичних аспектів викладання української літератури. Відповідно до окресленої мети, визначено низку завдань, серед яких: озброєння студентів знаннями із сучасними технологіями та методиками викладання літератури в сучасних ЗЗСО; усвідомлення студентами ролі літератури як фундаментального чинника формування у здобувачів освіти естетичних та морально-ціннісних установок, гуманістичного світобачення, які формуються у процесі вивчення творів літератури; вивчення студентами сучасної теорії і практики навчання літератури в закладах загальної середньої освіти, інноваційними педагогічними технологіями, формами, методами, прийомami та засобами навчання літератури, а також наявним передовим педагогічним досвідом тощо [6].

Передумови для вивчення дисципліни – здобуті знання, уміння й навички з української літератури в закладах загальної середньої освіти, інтерес до здобуття професії вчителя-словесника, освітні компоненти «Вступ до літературознавства», «Історія української літератури», «Історія зарубіжної літератури», «Сучасна українська література», «Педагогіка», «Психологія» та ін.

Вивчення освітнього компонента «Методика навчання української літератури (інтегрований освітній компонент «Методика навчання української мови та літератури»)» зумовлює сформованість у здобувачів освіти інтегральної компетентності через формування здатності розв'язувати завдання в галузі загальної середньої освіти, і яка базується на ґрунтовному вивченні психолого-педагогічних дисциплін, фахових методик, літературознавчих та лінгвістичних освітніх компонентів, а також шляхом формування готовності до використання інновацій у педагогічному процесі.

Програма навчальної дисципліни передбачає засвоєння 8 змістових модулів (загальні основи методики навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти; організація навчання української літератури в 5-9 класах ЗЗСО; урок – основна форма організації навчального процесу з вивчення літератури в ЗЗСО; шкільний

аналіз художніх творів в 5-9 класах ЗЗСО; вивчення літературознавчого матеріалу в 5-9 класах ЗЗСО; методика розвитку мовлення; Нова українська школа; інновації у методиці навчання української літератури в 5-9 класах ЗЗСО).

Так, до прикладу, під час вивчення змістового компонента «Нова українська школа» майбутні учителі опановують зміст підтем: Нова українська школа: перехід з молодшої на основну школу. Концепція Нової української школи. Мета нової школи. Форми організації освітнього процесу. Освітня програма закладу освіти. Заповнення журналу. Учень – учитель – адміністрація – батьки Нової української школи. Модельні навчальні програми НУШ. Підручники. Нова модель оцінювання учнів у межах Нової української школи.

У процесі вивчення змістового модуля «Шкільний аналіз художнього твору в 5–9 класах закладу загальної середньої освіти» розкриваються підтеми: методика шкільного аналізу художнього твору, робота над образом-персонажем та особливості аналізу творів різних родів і жанрів [6]. Окрім того, на практичних заняттях студенти аналізують державні документи, чинні типові програми, підручники, добирають інноваційні методи роботи, вчать інтегрувати.

Зауважимо, що відповідно до Концепції Нової української школи, вчитель повинен бути «агентом змін», котрий зможе вирішувати багато завдань, що на нього покладаються, передусім бути вчителем, який постійно працює над собою [5]. Відтак, для підвищення власної компетентності науково-педагогічні працівники ЗВО мають брати участь в оцінюванні професійних компетентностей вчителів під час сертифікації, вивчати практичний досвід вчителів, які працюють в Новій українській школі, що в кінцевому випадку дає змогу підготувати майбутніх вчителів не лише до роботи в Новій українській школі, а й до такого важливого в професійному зрості етапу як сертифікація [9].

Формуванню готовності майбутніх вчителів-словесників до роботи в умовах Нової української школи сприяє безумовно і проведення щорічного науково-практичного семінару «Компетентнісний вимір шкільної освіти в умовах Нової української школи», участь в якому беруть вчителів-практики, стейкхолдери, студенти, науково-педагогічні працівники.

У ході семінару розглядаються такі питання: нормативні аспекти компетентісно зорієнтованої шкільної освіти; ретроспективний аналіз компетентісної шкільної освіти; реалізація принципу наступності в умовах компетентісно орієнтованої шкільної освіти; реалізація принципу варіативності в умовах реформи Нової української школи; особливості організації формувального оцінювання в Новій українській школі.

Окремо варто звернути увагу на неформальну освіту майбутніх учителів української мови та літератури в контексті реалізації ідей літературної освіти, які можна реалізовувати через самоосвіту та саморозвиток, участь в різного роду культурних заходах (літературні екскурсії, фестивалі, організація власних літературних презентацій тощо),

залучення до роботи літературних гуртків та клубів, проведення майстер-класів, використання онлайн-платформ та ресурсів тощо.

Такий підхід до підготовки майбутніх фахівців забезпечить здатність випускників успішно соціалізуватися, провадити професійну або подальшу навчальну діяльність, здійснювати компетентнісне навчання, розвивати soft skills учнів ЗЗСО з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду, розробляти та впроваджувати в освітній процес новітні технології, форми та методи здійснення освітнього процесу, здійснювати дослідницьку діяльність шляхом використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Загалом серед завдань, які сьогодні покликана реалізувати педагогічна спільнота щодо літературної освіти здобувачів загальної середньої освіти, можна виокремити такі, як-от: створення якісного освітнього контенту з предметів літературознавчого спрямування; використання сучасних педагогічних технологій в освітньому процесі; формування в учнів читацького інтересу в умовах інформатизації суспільства; осучаснення змісту освітніх компонентів відповідно до сучасних літературознавчих підходів, а також удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури, які будуть здатні реалізувати завдання літературної освіти на практиці.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Загалом відмітимо, що сучасна літературна освіта є важливим елементом системи освіти України. Нормативно-правові аспекти реалізації завдань літературної освіти спонукають до покращення, і водночас вони є основою для створення якісного освітнього процесу.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі вважаємо розкриття потенціалу онлайн-платформ, онлайн-курсів, електронних підручників та посібників, які можна використовувати в освітньому процесі із здобувачами загальної середньої освіти з метою реалізації завдань літературної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Дятленко Т. І. Аналіз художнього твору та інтерпретаційна діяльність на уроках літератури як важливий складник літературної освіти. *Педагогічні науки*. 2019. Вип. LXXXVI. С. 119–123.
3. Клочек Г. Зі студій про літературну освіту: зб. статей та матеріалів. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2013. 192 с.
4. Клочек Г. Про сенс літературної освіти в школі. URL: <https://osvita.ua/school/53378/>
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Кутова С. Методика навчання української літератури. Робоча програма навчальної дисципліни. Хмельницький: ХГПА, 2022. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/11vIlrVR3wUk6u0LHfNbPSNfuX4BCUeb>.
7. Мацевко-Бекерська Л. В. «Феномен юаси» і сучасна літературна освіта. *Султанівські читання*. 2014. Вип. 3. С. 289–299.

8. Освітньо-професійна програма 014 Середня освіта (Українська мова і література) (перший (бакалаврський) рівень 2024–2025). URL: <https://kgpa.km.ua/node/8761>

9. Про деякі питання проведення сертифікації педагогічних працівників у 2024 році (Наказ Міністерства освіти і науки України №1464 від 01.12.2023 р.). URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/656f3716527ec569271087.pdf>

10. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>.

11. Фасоля А. Літературна освіта: компетенції, компетентності, знання, уміння і навички. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 6–7. С. 26–31.

12. Яценко Т. О. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. № 3 (326). С. 194–202.

REFERENCES

1. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity (2020). [State Standard of Basic Secondary Education]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
2. Diatlenko, T. I. (2019). Analiz khudozhnoho tvoruu ta interpretatsiina diialnist na urokakh literatury yak vazhlyvyi skladnyk literaturnoi osvity [Analysis of a Work of Art and Interpretative Activity in Literature Lessons as an Important Component of Literary Education]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical Sciences*. LXXXVI. 119–123. [in Ukrainian]
3. Klochek, H. (2013). Zi studii pro literaturnu osvitu: zb. statei ta materialiv [From Studies on Literary Education: Collection of Articles and Materials]. Ternopil: Navchalna knyha «Bohdan». 192. [in Ukrainian]
4. Klochek, H. (n.d.). Pro sens literaturnoi osvity v shkoli [On the Meaning of Literary Education in School]. URL: <https://osvita.ua/school/53378/> [in Ukrainian]
5. Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly (2016) [Concept of the New Ukrainian School]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian]
6. Kutova, S. (2022). Metodyka navchannia ukrainskoi literatury. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny [Methodology of Teaching Ukrainian Literature. Work Program of the Academic Discipline]. Khmelnytskyi: KhHPA. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/11vIlrVR3wUk6u0LHfNbPSNfuX4BCUeb>. [in Ukrainian]
7. Matsevko-Bekerska, L. V. (2014). «Fenomen yuasy» i suchasna literaturna osvita [«The Phenomenon of Yuasa» and Modern Literary Education]. *Sultanivski chytannia – Sultaniv Readings*. 3. 289–299. [in Ukrainian]
8. Osvitno-profesiina prohrama 014 Serednia osvita (Ukrainska mova i literatura) (pershyi (bakalavrskyi) riven 2024–2025) (2024). [Educational and Professional Program 014 Secondary Education (Ukrainian Language and Literature) (First (Bachelor's) Level 2024–2025)]. URL: <https://kgpa.km.ua/node/8761> [in Ukrainian]
9. Pro deiaki pytannia provedennia sertyfikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv u 2024 rotsi (Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 1464 vid 01.12.2023 r.) (2023). [On Some Issues of Certification of Pedagogical Workers in 2024 (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1464 of 12/01/2023)]. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/656f3716527ec569271087.pdf>

content/uploads/2023/12/656f3716527ec569271087.pdf [in Ukrainian]

10. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoi osvity (z dypломом molodshoho spetsialista)» (2020). [On Approval of the Professional Standard for the Professions «Teacher of Primary Grades of a General Secondary Education Institution», «Teacher of a General Secondary Education Institution», «Teacher of Primary Education (with a Junior Specialist Diploma)»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>. [in Ukrainian]

11. Fasolia, A. (2012). Literaturna osvita: kompetentsii, kompetentnosti, znannia, uminnia i navychky [Literary Education: Competencies, Competences, Knowledge, Skills and Abilities]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli – Ukrainian Literature in a General Education School*. 6–7. 26–31. [in Ukrainian]

12. Yatsenko, T. O. (2019). Rozvytok chytatskoi kompetentnosti uchniv litseiu u konteksti novoi paradyhmy shkilnoi literaturnoi osvity [Development of Reading Competence of Lyceum Students in the Context of a New

Paradigm of School Literary Education]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Luhansk*. 3 (326). 194–202. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КРИЩУК Валентина Леонідівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови і літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх учителів української мови та літератури.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KRYSHCHUK Valentyna Leonidivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Ukrainian Language and Literature of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.

Scientific interests: training of future teachers of Ukrainian language and literature.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2025 р.

УДК 373.5.016: 821.161.2 (477.87) 045

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-388-392

ПРОКОПОВИЧ Лідія Сигізмундівна –

кандидат філологічних наук, доцент, доцент,

кафедри філологічних дисциплін

та соціальних комунікацій

Мукачівського державного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4882-5322>

e-mail: tubek25@gmail.com

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ: УРОКИ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ В БАЗОВІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито основні теоретичні положення і практичні рекомендації щодо організації та проведення уроків позакласного читання з української літератури. Особливістю уроків позакласного читання є те, що на них учитель може багатогранно реалізувати міжпредметні зв'язки та проводити інтегровані уроки, на яких одна тема розкривається різнобічно, наприклад, з погляду історії та літератури або зв'язок із уроками мистецтва чи географії. Помічено, що дітям імпонують уроки позакласного читання, оскільки на них вони мають можливість обговорити цікаві проблеми, виявити свою симпатію чи антипатію до конкретного персонажа. Розкрито, що основними формами проведення уроків позакласного читання є бесіда, усний журнал, конференція, огляд, диспут, концерт, вікторина, інсценізація, конкурс, літературна гра, презентація, подорож, рекомендація, форум, консультація, дослідження, семінар, кросворд. Висвітлено основні цілі, види, форми та особливості поданих уроків. Коротко розглянуто біографію та особливості творчості М. Дочинця. Науковці визнають, що особливістю творів М. Дочинця є те, що вони переповнені відвертими моральними повчаннями, сентенціями, висновками, настановами, побажаннями. Джерела їх походження різноманітні: власне авторські, фольклорні, біблійні (чи з інших священних писань, наприклад, Корану), авторства античних мудреців чи філософів, богословів, мандрівників. Запровадження позакласного читання на основі творів Дочинця дозволяє урізноманітнити освітній процес, заохотити учнів до самостійного аналізу художніх текстів та формувати у них любов до читання. Педагогічна методика, що включає інтерактивні форми роботи, дискусії, творчі завдання та проєктну діяльність, значно підвищує ефективність засвоєння матеріалу. Проілюстровано приклад розробки уроку з позакласного читання за романом М. Дочинця «Вічник. Сповідь на перевалі духу».

Ключові слова: загальна педагогіка, літературна освіта, зміст літературної освіти, урок позакласного читання, читацька компетенція, Мирослав Дочинець, роман, план – конспект уроку.

PROKOPOVYCH Lidia Sigismundivna –

Candidate of Philology, Associate Professor,

Associate Professor Department of Philological Disciplines

and Social Communications of

Mukachevo State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4882-5322>

e-mail: tubek25@gmail.com